

Nota

Onderwerp

Governance standaarden

Datum

22 augustus 2008

Kenmerk

2008-0000393232

Onderdeel

DGOBR/DIR

Inlichtingen

Carl Adamse
T 070-4267414
F

Blad

1 van 9

Aantal bijlagen

0

Aan

Directeur DIR ad interim
van Carl Adamse

Aanleiding / Probleemstelling:

omgang DGOBR/DIR met standaarden voor de Rijksdienst

Advies/actie:

Instellen standaardisatiecommissie rijksdienst

Toelichting

1. Doel

Het Directoraat-Generaal Organisatie Bedrijfsvoering Rijksdienst (DGOBR) is een kaderstellend Directoraat Generaal (DG) voor de gehele bedrijfsvoering binnen de rijksdienst. Binnen dit DG heeft de Directie Informatiseringsbeleid Rijksdienst (DIR) een kaderstellende functie voor het Rijk (de rijksdienst) op het terrein van de informatisering.

Het doel van deze nota is om een voorzet te doen voor het instellen en inrichten van een Standaardisatiecommissie voor de Rijksdienst op het terrein van de informatisering. Daartoe worden uitgewerkt:

In paragraaf 2: de rolverdeling tussen DGOBR, DIR en de departementen aan de hand van de management cyclus van Deming (PDCA). Deze rolverdeling en het bijbehorende besluitvormingsproces zijn van toepassing op de wijze van werken van DGOBR/DIR en hebben een bredere werking dan alleen voor de totstandkoming van standaarden.

In paragraaf 3: een omschrijving en nadere uitwerking van standaarden

In paragraaf 4: het voorstel voor de inrichting van de Standaardisatiecommissie voor de Rijksdienst op het terrein van de informatisering.

In de bijlagen is voor een aantal bestaande kaders en standaarden uitgewerkt hoe de besluitvorming is gelopen en een beperkt overzicht van bestaande standaarden (als voorbeeld) ingedeeld naar werkingsgebied.

Definitie standaarden

In deze nota wordt de brede definitie van standaarden van Marij gebruikt:

Een standaard (of norm) is een procedure, een format of een maat, waarvan een groep mensen met elkaar heeft afgesproken dat ze hem zullen gebruiken. Het gaat hierbij om verwachtingen over de gedragingen van mensen en/of technologie. (Marij 1.0)

Onder het begrip "standaarden" vallen dus: wetten, regelingen, afspraken, conventies, open standaarden, etc.

2. Rollen en besluitvorming

De managementcyclus van Deming is als uitgangspunt genomen voor het onderkennen en beschrijven van de rollen van DGOBR, DIR, de departementen en partners als de ICTU en GBO.Overheid.

Voor DGOBR en DIR zijn de volgende rollen te onderkennen:

- opdrachtgever
- eigenaar
- beleidsmaker
- strategisch beheerder

Dit houdt in, dat DIR niet alleen taken en rollen heeft in de planfase, maar ook in de andere fasen. Hiermee wordt de basis gelegd voor borging van de standaarden.

In onderstaande tabel is dit op hoofdlijnen uitgewerkt.

Deming cyclus PDCA als uitgangspunt

Deming	DG OBR	DIR	Departement
Plan	Opdrachtgever	Ontwikkelen van beleid en kaders	Mee ontwikkelen
Do	Eigenaar	Ondersteunen	Invoeren
Check	Eigenaar	Control (organiseren)	Jaarverslag / audit
Act	Eigenaar	Strategisch beheer	Tactisch beheer
Plan 2	Eigenaar en Opdrachtgever	Doorontwikkelen beleid/kader	Mee doorontwikkelen

Toelichting:

In de tabel zijn de rollen van de DG OBR, DIR en de departementen per fase opgenomen. Binnen DGOBR vervullen de DG en DIR verschillende rollen.

Plan

In opdracht van de DG ontwikkelt DIR gezamenlijk met de departementen het beleid en de kaders voor de rijksbrede bedrijfsvoering. Veelal zal DIR een accent leggen op de planfase, daarin actie ondernemen en de partijen bij elkaar brengen. In de praktijk zal dit betekenen, dat het voorzitterschap, het secretariaat en het programmamanagement bij DIR worden belegd.

Do

In deze fase ligt het accent bij de departementen. Zij zijn verantwoordelijk voor de invoering van deze kaders (net zoals zij verantwoordelijk zijn voor de invoering van de rijksbrede programma's en projecten). Vanuit de verantwoordelijkheid voor het stelsel ondersteunt DIR de departementen. Deze steun kan meerdere vormen hebben: financieel, helpen met expertise, etc.

Check

De departementen leggen in het jaarverslag verantwoording af en worden door de AD geaudit. Hierin is de koppeling met de P&C cyclus tot stand gebracht. DIR heeft in deze fase een control functie (niet te verwarren met controle) vanuit de

stelselverantwoordelijkheid: de zorg, dat de minister van BZK door de TK kan worden verweten dat zij niet voldoende de vinger aan de pols heeft gehouden bij de invoering van de kaders (en programma's) door de departementen.

Act

In de actfase worden de standaarden beheerd en onderhouden. Deze fase is essentieel voor het borgen van

- de kwaliteit
- de actualiteit
- de bruikbaarheid
- het daadwerkelijke gebruik en de toepassing van de standaarden.

Plan 2

Wanneer de voorstellen tot wijziging leiden tot een substantiële aanpassing van de standaard is het moment aangebroken, waarop de cyclus opnieuw begint. De DG geeft als eigenaar de opdracht voor de start van deze nieuwe cyclus.

Besluitvorming

Bij de inventarisatie van bestaande standaarden en kaders is gebleken, dat er geen vastgestelde paden en processen zijn, waarlangs het goedkeuringstraject en besluitvormingstraject zich voltrekken (zie bijlage). Kaders die aangeven op welk niveau het besluit moet worden vastgesteld, ontbreken. Bij veel projecten zie je een ware zoektocht naar het juiste pad en niveau voor de besluitvorming.

Om tot een duidelijker kader te komen word in onderstaande matrix het besluitvormingsproces op drie niveaus beknopt uitgewerkt. Onderdeel van de planfase is het vaststellen op welk niveau besluitvorming over het nieuwe kader of standaard zal plaatsvinden. Afhankelijk van de aard van het kader wordt een niveau gekozen.

Bij besluitvorming op midden of hoog niveau heeft het CIO overleg een adviserende rol. Een hoger besluitvormingsniveau kan ook als escalatieniveau dienen.

Matrix besluitvorming

Niveau	Gremium	Soort besluit	Aard	Reden	Binding
Light (Ambtelijk)	CIO Overleg	afpraak	Afspraken op Tactisch/Strategisch niveau	Uitwerking van andere besluiten	Aanbevolen comply or explain
Medium (Ambtelijk)	ICBR (SGO)	besluit	Besluiten op Strategisch niveau	Commitment lijn. Soms SGO i.v.m. primair proces	Verplicht comply or explain
Heavy (Politiek)	Ministerraad Circulaire	circulaire	Uitgekristalliseerd beleid Strategisch niveau	Kader voor lange tijd (5 jaar); Rijk overstijgend	verplicht

De DG OBR wordt voorzitter van het ICBR nieuwe stijl en de directeur van DIR voorzitter van het CIO overleg. Wellicht wordt ook een CTO overleg ingericht. Voor het voorbereidende meer inhoudelijk gericht goedkeuringspad van kaders en standaarden is een dergelijk kader moeilijker op te stellen. Veelal zal dit pad in de projectstructuur zijn opgenomen met gremia als werkgroepen, klankbordgroep, projectoverleg en stuurgroep. Daarnaast bestaan er voor verschillende onderwerpen/gebieden specifieke interdepartementale overleggen (bv. het IB-beraad), die een voorportaal voor het CIO overleg zijn.

3. Soorten standaarden

Binnen de gehanteerde definitie van standaarden valt een breed scala aan normen, kaders en (technische) afspraken:

- relevante wetten
- interne regelgeving (bv. circulaires, ministeriële besluiten)
- afspraken op ambtelijk niveau (SGO, ICBR, CIO overleg)
- conventies
- open standaarden (door ISO, W3C, IETF, OASIS en NEN opgesteld)

Voor de ordening van kaders en standaarden zijn meerdere invalshoeken mogelijk:

- naar status
- naar bereik
- naar aard/soort

Onderverdeling naar status:

- wetgeving (WBP, Archiefwet, wet GBA als basisregistratie)
- interne regelgeving (VIR, kabinetsbesluit tot oprichten SSC HRM)
- standaarden (bv. MARIJ, lijst open standaarden van het College Standaardisatie)
- Rijksbrede Afspraken (NIR, Referentiekader IB Haagse Ring) (besluiten pSG beraad)
- Afgesproken (technische) conventies (DNS-structuur, IP-nummerrange, email adres)
- Gegevenswoordenboeken
- Basisvoorzieningen ICT (Haagse Ring, Haagse Mail Relay)
- best practices

De status van de standaard heeft een directe link met de aard van de binding: verplicht, comply or explain (pas-toe-of-leg-uit) of aanbevolen/facultatief. In bijlage 1 is ter illustratie een overzicht opgenomen van enige kaders en standaarden met hun ontwikkelproces, status en borging.

Onderverdeling naar bereik:

De standaard kan gelden voor iedereen, de overheid of een deel van de overheid:

- Nederland (overheid, burger en bedrijfsleven)
- De overheid (inclusief provincies, gemeenten en waterschappen)
- De rijksdienst (kerndepartementen en agentschappen)

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van een aantal kaders, standaarden en ICT basisvoorzieningen gesorteerd naar bereik.

In MARIJ versie 1.0 is na overleg met de afdeling O van POIR een uitgebreidere onderverdeling opgenomen, waarin worden onderscheiden:

- Nederland (overheid, burger en bedrijfsleven)
- Publieke sector (alle publieke taken; als tegenhanger van de private sector)
- Openbaar bestuur (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen)
- Rijksdienst (kerndepartementen, agentschappen, ZBO's en Hoge Colleges van Staat)
- Kerndepartementen

Onderverdeling naar aard/soort

Standaarden kunnen worden onderverdeeld in:

- technische standaarden (ODF, PDF, TCP/IP, format mailadres))
- gegevensstandaarden (semantisch, gegevenswoordenboeken)
- processtandaarden (P-processen, VIR 2007)

Deze onderverdelingen en een goed begrippenkader zijn belangrijk wegens de scope van standaarden, projecten etc. en ook van belang voor de taken en inrichting van DGOBR.

Bestaande standaarden

Het ministerie van Justitie heeft al enige jaren ervaring met een standaardisatiecommissie en beschikt over een uitgebreide set met standaarden, die jaarlijks door het Bedrijfsvoeringoverleg voor het gehele departement wordt vastgesteld.

Het Forum en College standaardisatie hebben een eerste lijst met Open standaarden opgesteld en werken aan uitbreiding van deze lijst. Deze standaarden gelden voor alle overheden.

In de bijlagen van MARIJ 1.0 is is een begin gemaakt met het opzetten van een lijst met bestaande kaders en standaarden op basis van eigen kennis, input vanuit POIR en de baseline informatiehuishouding, etc. (zie bijlagen Marij 1.0). Hierin is ook de lijst van het College Standaardisatie opgenomen.

De facto bestaan er duizenden internationale technische (open en gesloten) standaarden die door instituten als ISO, W3C, IETF, OASIS en NEN zijn opgesteld. Dit soort standaarden wordt nu al in de ICT- voorzieningen toegepast.

Het is de vraag hoever de bemoeienis van DIR met deze standaarden gaat.

Juist op dit gebied is heel belangrijk te kiezen, wat je zelf gaat doen en wat je aan anderen overlaat en adopteert.

Uitgangspunt voor DGOBR is, dat het gaat om standaarden, die nodig zijn voor:

- de samenwerking tussen de departementen op het gebied van ICT voorzieningen
- de interoperabiliteit tussen de verschillende uitvoeringsprocessen van de rijksdienst

Daarnaast bestaan ook internationale standaarden, zoals bij de NATO. Waar nodig wordt hiermee afgestemd.

4. Standaardisatiecommissie Rijksdienst

In het programmaplan DWR is als randvoorwaarde gesteld, dat DGOBR zorgt voor het instellen van een standaardisatiecommissie voor de DWR. Hieraan is al op korte termijn behoefte.

De minister van BZK heeft in de vervolgbrief over grote ICT projecten van mei 2008 het belang van standaardisatie binnen de Rijksdienst aangegeven, waarbij de verantwoordelijkheid voor de realisatie, de borging, het onderhoud en het verder ontwikkelen bij DIR is belegd.

Aangezien de standaarden in het kader van de DWR ook een rijksbrede werking hebben lijkt het verstandig om zo snel mogelijk een standaardisatiecommissie voor de Rijksdienst in te stellen. De eerste vragen om standaarden en voorstellen voor standaarden zullen waarschijnlijk vanuit de lopende projecten DWR, GOUD en Rijksweb komen.

Deze standaardisatiecommissie voor de Rijksdienst zal zonder overlapping van terreinen werken als aanvulling op het Forum en College Standaardisatie die standaarden voor de hele overheid selecteren en vaststellen. De door het College vastgestelde (open) standaarden worden één op één overgenomen. Bij de standaarden die voor de rijksdienst worden vastgesteld, bekijkt de commissie of het relevant is om ze aan het Forum voor te leggen als kandidaat standaard voor vaststelling door het college voor de hele overheid. Door een vertegenwoordiger van het Forum en/of EZ in de rijksbrede standaardisatiecommissie op te nemen wordt extra geborgd, dat geen dubbel werk wordt gedaan.

Taak

De commissie heeft tot taak voorstellen te doen voor nieuwe standaarden binnen de rijksdienst, aanbevelingen te doen over de invoering van deze standaarden, het gebruik te monitoren en voorstellen te doen over het afvoeren van standaarden. (conform de PDCA cyclus van Deming).

Het gaat daarbij om standaarden, die nodig zijn voor:

- de realisatie van echte samenwerking tussen de departementen op het gebied van ICT voorzieningen
- de interoperabiliteit tussen de verschillende uitvoeringsprocessen van de Rijksdienst (de verwachting is dat vooral op dit terrein veel standaarden door het Collega Standaardisatie zullen worden vastgesteld).

De commissie werkt vooral vraaggestuurd en gebruikt architectuur (MARIJ) als uitgangspunt voor de advisering over standaarden.

Voor het proces om te komen tot standaarden kan worden gebruik worden gemaakt van de aanpak van het Forum Standaardisatie.

Besluitvorming

De standaardisatiecommissie legt de standaarden ter goedkeuring voor aan het CIO overleg.

Wanneer de aard van de standaard daartoe aanleiding geeft kan het CIO overleg ervoor kiezen deze door het ICBR of het SGO te laten vaststellen.

Bij processtandaarden is het aanbevolen om een lijnmanager bij het vaststellingsproces te betrekken.
Ook het proces van het afvoeren van standaarden verloopt via het CIO overleg.
Het ICBR stelt jaarlijks op advies van het CIO overleg het geheel aan goedgekeurde standaarden voor de Rijksdienst vast.

Samenstelling

De standaardisatiecommissie kent de volgende samenstelling:

Voorzitter: afdelingshoofd DIR

Secretaris: beleidsmedewerker DIR

Leden:

- adviseurs van enige ministeries en (grote) uitvoeringsorganisaties met affiniteit tot en kennis van standaarden en architectuur (medewerker (ICT architect) van CIO of IODI-lid),
- Vertegenwoordiger van Kenniscentrum ICTU (relatie met MARIJ en NORA), programma Informatie op orde, Forum standaardisatie en EZ/NOIV
- Vertegenwoordigers van (interne) ICT dienstverleners en leveranciers.
- Een lijnmanager
- DIIOS (BZK) in het kader van de verantwoordelijkheid voor de E-overheid.

Er is niet gekozen voor vertegenwoordiging van alle departementen in de commissie, maar voor een beperktere samenstelling (conform standaardisatiecommissie P-Direkt) om een "Poolse Landdag" te vermijden. De commissie moet ervoor zorgen dat de belangen van alle departementen voldoende worden geborgd. Voor een deel zit deze borging in het voortraject (bij projecten als DWR met zijn programmeboards) en ook in het besluitvormingstraject (CIO overleg, ICBR), waarin alle departementen zijn vertegenwoordigd.

De commissie kan zich (afhankelijk van het onderwerp) laten ondersteunen door expertgroepen en "voorportalen" of werkgroepen. Bij de start zullen veelal voorstellen voor standaarden of conventies zijn voorbereid door de huidige lopende projecten zoals DWR en GOUD.

Bij het vaststellen van technische ICT-standaarden kan ervoor worden gekozen deze eerst aan een eventueel nog in te richten CTO-overleg voor te leggen in het kader van implementatieaspecten.

Taken DIR

Een afdelingshoofd van DIR zit de standaardisatiecommissie voor. DIR voert ook het (inhoudelijke) secretariaat

DIR voert het strategisch beheer van het geheel aan goedgekeurde Rijksbrede standaarden in samenwerking met de standaardisatiecommissie en ontwikkelt instrumenten om deze werkzaamheid te ondersteunen. DIR laat zich hierbij adviseren door het Forum Standaardisatie en het team Marij.

Status standaardisatiecommissie

De standaardisatiecommissie start als een ambtelijke commissie. Na een half jaar zal worden gezien of het noodzakelijk is om de taken, bevoegdheden en samenstelling van de commissie vast te leggen via een instellingsbeschikking.

BIJLAGEN

Datum
22 augustus 2008

Bijlage 1: Beschrijvingen van het proces van ontwikkeling en vaststelling van een aantal kaders en standaarden inclusief het beheer en de borging.

Kenmerk
2008-0000393232

Blad
8 van 9

Aspecten:

- status van het kader, cq. de standaard
- hoe zijn ze tot stand gekomen (proces om de inhoud vast te stellen en het besluitvormingsproces (standaard tot regel verheffen).
- Hoe wordt de standaard beheerd en geborgd?

Proces VIR

- Opdracht IODI na evaluatierapport VIR 94
- POIR projectleider en voorzitter werkgroep
- IB-beraad is klankbordgroep, geen mandaat
- Afstemming met AIVD, EAP, IODAD, ARK, CAD
- Goedkeuring IODI
- Afstemming CBIB
- Akkoord kernteam I en tkn pSG beraad
- Onderraden (overgeslagen, net opgeheven)
- Besluit Ministerraad, publicatie circulaire
- DGOBR eigenaar
- Strategisch beheer bij POIR/DIR belegd

Proces Standaardisatie P-processen

- 26 gestandaardiseerde P-processen
- Standaardisatiecommissie stelt vast: mandaat gekregen van pSG Beraad
- Bemensing: lijnmanagers, personen uit de bedrijfsvoering, P-medewerkers, DPOIR Voorzitter
- Harde spelregels: géén departement mag eigen regels maken.
- DGOBR = eigenaar
- Beheer standaarden: strategisch beheer bij Directie OPR

Proces PKI-Overheid

- Initiatief vanuit MinBZK tot oprichting PKI Taskforce (brief MR 17 december 1999) vanuit project PKI-Overheid (PKI-O ook voor de burger)
- Kabinetsbesluit 2001: PKI Overheid is de standaard PKI voor de overheid zelf
- DGBK eigenaar
- PKI-O is normenkader: normen afgeleid van Europees normenkader (bv. ETSI)
- Strategisch beheer PKI-O bij GBO-Overheid ondergebracht
- Levering certificaten door bedrijven (PKI-O gecertificeerd)
- Root certificaat in bewaring bij Getronics

Proces Baseline informatiehuishouding

- Kabinetsbesluit: Nota Informatie op orde
- Projectteam met specialisten
- Werkgroep, DIV netwerk, workshops
- EAP, toezicht, control, juridische toetsing
- IODI: inhoudelijk besproken
- Nu: brede afstemming gericht op besluitvorming
- Stuurgroep: in juni versie 1.0 vastgesteld
- Kernteam Info op orde van pSG beraad
- Circulaire maken (ministerraad), opnemen in begrotingsaanschrijving
- Eigenaar DGOBR
- Strategisch beheer bij DIR

Proces bij het College en Forum Standaardisatie

- Instellingsbesluit Minister EZ per 27 maart 2006

Taken:

- Aanbevelingen over (open) standaarden voor overheden voor elektronische gegevensuitwisseling tussen overheden onderling en met bedrijven en burgers
- Coördinatie tot stand brengen im dit te bevorderen
- afstemming standaardisatie in EU verband

Forum bereidt voor, College beslist,

Collegebesluit niet vrijblijvend, status is "aanbeveling", ministeries blijven zelf verantwoordelijk voor invoering.

Bijlage 2: Voorbeeld overzicht Kaders en standaarden (basis, niet volledig)

NL: geldt voor overheid, bedrijfsleven en burgers

OV: geldt voor de gehele overheid (Rijk, provincies, gemeenten, publieke sector)

R : geldt voor de Rijksdienst

(geldig of bereik, reikwijdte)

Nederland (NL)

Wet elektronische handtekening

Wet elektronisch bestuurlijk verkeer

Basisregistraties (GBA, BAG, BIN, kadaster)

PKI Overheid

Overheid (OV)

Open Standaarden (NOiV, b.v. de Code voor Informatiebeveiliging (NEN-norm))

Archiefstandaarden

NORA

Web/internet standaarden

Rijksdienst (R)

VIR, Vir-bi,

NIR, Referentiekader IB Haagse Ring

Rijksweb, Haagse Ring, Haagse Mail Relay, Koppelnet, Testa

MARIJ

